

22

SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ VE FOLKLORU HAFTALARI (SAĞLADIĞI KAZANIMLAR)

1975 yılı ortalarında İstanbul Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü (MTRE) yönetimiyle, Safranbolu Belediyesi olarak yapılan görüşmeler sonucunda, düzenlenen etkinliğe *"Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası"* adının verilmesi ve ilkinin 30 Ağustos-05 Eylül 1975 tarihleri arasında gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı.

MTRE bu etkinliği 500'ü aşkın üyesine duyurdu. Bu duyuruda *"...Safranbolu halkının bilinci, geleneksel kültüre verdiği değer, Safranbolu Belediyesi'nin bize cesaret veren yardımcı çabalarında da kendini ortaya koyarak, böyle bir haftanın gerçekleşmesine olanak sağladı..."* görüşlerine yer verilmişti.

Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftaları, 2000'li yılların Safranbolu festivallerinde olduğu gibi eğlenceye dönük değildir; zaten adında da festival sözcüğü yoktur. Kültürel ağırlıklıdır ve gündem, sadece Safranbolu'dur.

Hafta boyunca yapılan toplantılar, halktan kopuk, dört duvar arasında, belirli sıfatı veya niteliği taşıyanların ya da sadece konukların bulunduğu etkinlikler de değildir. Halk bu toplantılara katılmış; ilgi ve merakla izlemiştir. "Hafta" için bastırılan broşür, dergi, pankart ve afişlerde ve düzenlenen sergi, panel, açık hava toplantıları ve film gösterilerinde tek konu, Safranbolu'nun korunması ve buradaki kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.

Haftanın programı seminerler, sergiler, film gösterileri, geziler ve folklor oyunlarını içeriyordu. Her türlü pankart, duyuru, afiş ve broşür MTRE tarafından İstanbul'da hazırlanıp Safranbolu'ya getirildi. Safranbolu'yu tarihsel ve sosyal açıdan tanıtmak amacıyla, içine Safranbolu'dan fotoğraflar yerleştirerek küçük boyutlu bir kitapçık hazırladım. Benim adımla basılmış ilk yayın olan bu kitapçık da, konuklara dağıtılmak üzere MTRE tarafından bastırıldı.

Safranbolulu gençler, gelen konuklara rehberlik etmekle görevlendirildiler. Konukları kaldıkları eve veya istenildiği zaman, istenildiği yere gençler götürüyorlardı. Her gence bir Safranbolulu, özel arabasıyla yardımcı oluyordu.

1975'deki ilk hafta sırasında, geceleri Arslanlar top sahasında korumaya ilişkin DİA ve çeşitli film gösterileri yapıldı. Arslanlar Halk Eğitim Merkezi'nde Safranbolu evleri fotoğraf sergisi ile Safranbolu yapıtları röleve sergisi, Cinci Hanı'nda açık hava heykel sergisi, Kız Meslek Lisesi'nde Safranbolu tarihi el işleri sergisi gibi etkinliklere, Safranbolu ilk kez sahne oldu.

1975 yılında düzenlenen ilk haftada yapılan en önemli toplantı, 01 Eylül 1975 Pazartesi günü Kıranköy'de Kireççi'nin Sineması'nda Sayın Doğan KUBAN'ın yönetiminde düzenlenen seminerdi. Zonguldak Valisi Nevzat AYZAN da toplantıya katılmıştı. Konuşmacılar seminerde, tarihsel çevre korumacılığına ilişkin olarak, yurt dışından da örnekler içeren çeşitli bildiriler sundular. Ben de açılış konuşmamı yaptıktan sonra, Belediye Başkanı olarak, *"Safranbolu Kentinin*

Mimari Değerlerinin Korunması Sorunları ve Safranbolu Belediyesi” başlıklı bir bildiriyle görüşlerimi dile getirdim.⁽¹⁾

Toplantıya katılanlar, yaptıkları değerlendirmelerde çok önemli konuları dile getirdiğimi söylediler. Bildiride, Safranbolu’nun 1975’lere kadar nasıl korunduğunu, daha sonra nasıl korunabileceğini anlatmaya çalıştım. Safranbolu evlerini korumada artık başka araçlara, örgütsel çabalara ve yasal yöntemlere gereksinim bulunduğuna değindim.

Ancak önemli olanın öncelikle, kent halkının koruma bilinci kazanması, evlere ilişkin değer yargılarının değişmesi olduğunu belirttim. Bu amaçla Safranbolu’da ilgili kamu kuruluşları tarafından demonstratif nitelikte restorasyonlar yapılmasının yararlı olacağını söyledim. Böylece somut örnekleri görerek, haklarında bir yaptırım uygulanmasına gerek kalmaksızın, hemşehrilerimin de aynı yönemi benimseyebileceklerine işaret ettim. Ayrıca evlerin tamamının dar ve sabit gelirliilere ait olması nedeniyle, pahalı restorasyonların altından kalkılamayacağına değinmeden de edemedim.

Bu arada, Safranbolu’nun korunmasında “*katı davranılmaması*” gerektiğini özellikle vurgulayarak;

“Bir kent ne kadar mimari değere sahip olursa olsun, ne kadar tarihsel bir önem taşırsa taşısın, sadece dışarıdan görmeye gelenlerin hoşlanacakları bir görünüm içinde kalmağa mahkum olmamalıdır; o kentte yaşayanlar da yaşantılarından hoşnut olabilmelidirler. Bu nedenle, evinin önüne ve yakınına kadar motorlu araçların ulaşmasını sağlayacak genişlikte şehir içi yolu ve araçları park etmek için bir kaç alan Safranboluluların başlıca özlemlerindendir. Bunun için birkaç yapının gözden çıkartılarak, yol ve meydana dönüştürülmesi Safranbolululara çok görülmemelidir.”

demek gereğini de duydum.

Bu görüşlerim, seminer sonrasında özel sohbetlerde tartışma yarattı. Safranbolu’da araç trafiği ne kadar yoğunluk kazanabilir, otopark alanlarına ve yol genişletmelerine ne gerek var diyenlere ısrarla karşı çıktım. Bağlar’da Köyiçi, Şehir’de de Kazdağlıoğlu meydanları ile şehiriçi otobüs güzergahındaki genişletilen yollar, bu düşüncemin uygulama alanına konulmasıyla ilişkilidir.

► “MİMARİ MİRAS TOPLUMUNDUR”

06-12 Ağustos 1976’daki İkinci Safranbolu Haftası’nda, Arslanlar’da gece açık havada yaptığım konuşma da, büyük yankı yaratmış; Mimarlık Odası’nın dergisinde “*Mimari Miras Toplumundur*” başlığı altında tamamı yayınlanmıştı. ⁽²⁾ Bu arada, “*Safranbolu’da bir kültür girişimi*” başlığı altında, Kemal ÖZER’in kendisiyle yaptığı söyleşide Doç.Dr.Metin SÖZEN, söz konusu konuşmamın şu bölümüne aynen yer vermişti. ⁽³⁾

“Bir tarihsel ve mimari mirasa sahip isek, sahip kalmakta devam etmek istiyorsak, bu mirası korumak amacımız ise, korumanın gerektirdiği giderleri, bol parasal kaynaklara sahip olmakla karşılayabiliriz. Bu kaynaklar kişisel kay-

⁽¹⁾ İTÜ MTRE Bülteni, Nisan/1976

⁽²⁾ Mimarlık Haberleri Dergisi, Mimarlar Odası, 11.08.1976

⁽³⁾ Kemal ÖZER, Cumhuriyet Gazetesi, 26.08.1976

naklar olamaz. Mimari miras konusu yapıt özel mülkiyet hukukuna bağlı olsa dahi, geniş ölçek içersinde toplumun olmak gerekir. Her özel yapıt, onu yapan veya yaptıran kişinin değil, o kişinin yaşadığı dönem toplumunun nitelik ve özelliklerini yansıtır. Safranbolu'da değer verdiğimiz şu veya bu eve, filan veya falan oğullarının mirasıdır demiyoruz; eski Türk-Osmanlı döneminin mirasıdır diyoruz. Şu halde korumanın gerektirdiği giderleri karşılamada, parasal yönden kişisel değil, toplumsal kaynaklar bulmak zorunluluğu ile karşı karşıyayız."

Konuşmamın bu bölümünü Sayın SÖZEN, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi tarafından 24-28 Ekim 1977 tarihleri arasında düzenlenen İstanbul Sanat Bayramı, 2000 Yılına Doğru Sanatlar Sempozyumu'nda sunduğu, "*Kültürel Verilerin Değerlendirilmesinde Geleceğe Dönük Bir Örnek: Safranbolu*" başlıklı bildirisinde de yinelemiştir.

► **"ŞU MAHİLER Kİ DERYA İÇREDİR; DERYAYI BİLMEZLER"**

1975, 1976 ve 1977 yıllarında 3 kez yapılan bu haftalar sırasında, Safranbolu çok çeşitli kültürel etkinliklere sahne oldu. 06-12 Ağustos 1976 tarihleri arasında düzenlenen 2. Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası'nda , koruma olayının, halk ile bilim adamları ve uzmanlar arasında tartışma konusu yapılması ve bunun, Arslanlar alanında, açık havada gerçekleştirilmesi çok ilginçti. Binlerce kişinin katılımıyla, açık havada, Arslanlar top sahasında, geceleri düzenlenen toplantılarda, "*Koruma nedir?*", "*Safranbolu niçin korunmalıdır?*" sorularının yanıtlarını, Safranbolulular, koruma olayının bilim alanındaki öncüleri, Prof.Dr. Doğan KUBAN ve Doç.Dr. Metin SÖZEN başta olmak üzere, en yetkili ağızlardan öğrendiler.

2. Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası'nda izleyicilerden bir grup

Üniversite öğretim üyeleri kürsülerinde değil, halkın arasındaydı; bilimsel terminoloji ve akademik bir dille değil, halkın anlayacağı sözcüklerle konuşuyorlardı. Bir başka anlatımla, Şair HAYALİ'nin dizeleriyle, "*Şu mahiler ki derya*

içredir; deryayı bilmezler” yani şu balıklar denizin içindedir denizi bilmezler konumundaki biz Safranbolululara evlerinin değerini, kentlerinin önemini anlatıyorlardı.

Bu arada, İkinci Hafta’da, Çengelköy Kuleli Askeri Lisesi Öğretmeni Feridun ve Tuğan SARAÇOĞLU’nun, “*Karacaahmet Mezar Taşları*”, “*Anadolu Keseleri, Anadolu Çorapları*” sergileri ile “*İstanbul’un Tarihi Sokakları*” adlı yağlı boya sergisi, Reha GÜNAY’ın “*Edirne Selimiye Camisi Fotograf Sergisi*” de açılmıştır.

Yine ikinci hafta sırasında Arslanlar top sahasındaki, Reha GÜNAY’ın DİA gösterilerinden, Safranbolulular, Saraybosna ve Mostar gibi Balkanlar’daki eski Türk-Osmanlı kentlerini tanımak ve bu kentleri, sanki kendi kültürlerinin ürünüymüş gibi Yugoslavların nasıl koruduklarını öğrenmek olanağını da buldular.

Konukların, Belediye otobüsü ile Kastamonu’ya götürülerek, tarihsel evleri çok az kalmış Kastamonu ile Safranbolu’yu ayrı ayrı değerlendirmeleri sağlandı. Safranbolu mimarlık dokusunun benzerlerinin bulunduğu Bulak ve Yörük Köylerine de, Safranbolu Haftaları sırasında geziler düzenlendi. Yörük köyünün Safranbolu gibi tanınmasında ve birlikte anılmasında, İstanbul’da yaşayan Yörükülülerin ve kurdukları vakfın büyük katkısı olmakla beraber, tanıtımların başlangıcında Safranbolu Haftaları önemli bir etkendi. Bulak köyünün, Yörük’ün gerisinde kalması, kimi nedenlerin yanı sıra, sanırım Bulak halkının, köyleriyle Yörükülüler düzeyinde ilgili olamamalarından kaynaklandı.

3. Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası’nda Halk Eğitim Merkezi’nde yapılan halka açık bir toplantı (Masada oturanlar soldan sağa; Metin SÖZEN, Reha GÜNAY, Doğan KUBAN, Kızıltan ULUKAVAK, arkada sol başta Safranbolu Halk Eğitim Merkezi Müdürü Mustafa UZUN)

Ayrıca, Safranbolu Haftaları sırasında, yine geceleri Arslanlar’da, Yörük Köyü’nden öğretmen Ali Rıza BAYKAL tarafından senaryosu hazırlanıp yönetilen, Safranbolu halk oyunlarını ve erkekler düğün adetlerini içeren programlar düzenlendi. Hikmet OĞUZ, İsmail PİŞİCİ, Ulvi YURTERİ gibi usta oyuncular, konuklara yöresel türküler eşliğinde, Safranbolu oyunlarını tanıttılar.

İkinci Safranbolu Haftası sırasında Avusturyalı çok ünlü Türkolog Profesör Andreas TİETZE ile ABD. Indiana Üniversitesi öğretim üyesi, halkbilimi uzmanı İlhan BAŞGÖZ de Safranbolu’ya gelmişlerdi. Sayın TİETZE’nin Türkçeyi, Türklerden daha düzgün konuşması ve Sayın BAŞGÖZ’ün de “*Halkbilimi’nde Ev*” konulu bir konferans vermesi, bu haftanın ilginç anılarından biridir.

İkinci Safranbolu Haftası'nın bir diğer ilginç anısı da, üniversite öğretim üyeleri ve kimi konuklar için verdiğim öğle yemeğine çağrılı olan Zonguldak Valisi Nevzat AYAZ'ın zamanında yetişememesi, konukları saat 12.00'den itibaren yemek masasında bekleterek, çaresiz, saat 13.30'da yemek servisini başlattıktan sonra saat 14.00'e doğru gelebilmesiydi.

Sayın Vali, Bartın üzerinden geldiğini ve yol üzerindeki ilçelere de uğradığını bildirerek mazeretini açıklarken, araya giren Prof.Dr.İlhan BAŞGÖZ'ün “*gelmeseniz de olurdu; Belediye Başkanı sizin yokluğunuzu aratmadı*” diyerek, kendilerine değer verilmezmişcesine bekletilmiş olmaktan dolayı sitemde bulunur biçimde konuşması, Sayın Vali'yi rahatsız etmiş; ben de arada kalarak, övülme nezaketten de olsa teşekkür bile edememiştim.

Aslında Safranbolu Hafta'larında yerel yönetim tek başınadır. Genel yönetimin ilçedeki temsilcisi zamanın kaymakamı bile, her nedense yıllık iznini bu haftalar sırasında kullanmayı yeğlemektedir. İktidardaki partiden olmayan bir Belediye Başkanına destek olmak, herhalde geleceğe dönük beklentilerle bağdaştırılamamaktadır.

► ÜNLÜ DOKTORLAR SAFRANBOLULARLA İLGİLENİYOR

İkincisi gibi, yine 06-12 Ağustos tarihleri arasında düzenlenen, 1977'deki Üçüncü Safranbolu Mimari Değerleri ve Folkloru Haftası sırasında, Belediye Başkanı değildim. 05 Haziran 1977 tarihinde yapılan milletvekilliği genel seçimleri için görevimden istifa etmiş, seçimi kaybettikten sonra da, 11 Aralık 1977'de yapılan yerel seçimlerde yeniden seçilinceye kadar avukatlık yapmışım.

Bu haftaya İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ilginç bir işlev üstlenerek katılmış; başta Doç.Dr.Nurettin SÖZEN (1989-1994 dönemi İstanbul Belediye Başkanı; daha sonra Sivas Milletvekili) ve Doç.Dr.Selçuk EREZ olmak üzere, çeşitli uzmanlık dallarından hekimlerle “*bilimin halka yayılması semineri*”ni gerçekleştirmişlerdi. Halk sağlığı hakkında konuşmalar yapmışlar, çok büyük bir kamyonu yükleyerek beraberlerinde getirdikleri tıbbi araç ve gereçlerle Safranboluluların sağlık sorunlarıyla da, hiçbir ücret almadan ilgilenmişlerdi.

Ayrıca 3. Hafta'da, en yaşlı ve çok ünlü konuğumuz Ord.Prof.Dr.Süheyl ÜNVER'in, “*Safranbolulu Hattat Mehmet Efendi ve Eserleri - Safran ve Önemi*” başlıklı konferansı çok ilgi çekiciydi. İstanbul İktisat Fakültesi'nden “*Asya üretim tarzı*” adını verdiği görüşüyle tanınan, Prof.Dr. Sencer DİVİTÇİOĞLU, İstanbul İktisat Fakültesi'nden Gülten-Haydar KAZGAN çifti ve ünlü yazar Oktay AKBAL da, bu Hafta sırasında gelen konuklar arasındaydı.

Üçüncü Hafta'da da, yine çok çeşitli sergiler düzenlenmişti. Bunlar arasında, Y.Mimar Reha GÜNAY'ın kayınpederi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Uzmanı Prof.Dr. Kazım ARISAN'ın “*Suluboya Resim Sergisi*”, Kemal ELKER'in “*Eski Türk Ebruları Sergisi*”, Salih KALAFATOĞLU'nun “*Safranbolulular Gözüyle Safranbolu Fotograf Sergisi*” vardı. Ayrıca, Reha GÜNAY da, Bulgaristan'da, Filibe kenti ile ilgili koruma örneklerini içeren bir DİA gösterisi sunmuştu.

Öte yandan 3.Hafta sırasında, T.Turing ve Otomobil Kurumu tarafından yaptırılan belgesel filmlerin gösterileri de programlanmıştı. “*Safranbolu'da Zaman*” dışında, yine Sayın ARIN tarafından yapılan “*Hattilerden Hititlere*” ve “*Midas'ın Kulakları*” ile Ali Ulvi ERSOY - Levent DÖNMEZ yapımı “*Piri Reis'in Haritası*” belgesellerini görmek olanağı bulunmuştu.

► SAFRANBOLU HAFTALARI'NIN YANKILARI VE KATKILARI

1975-1976 ve 1977 yıllarında düzenlenen Safranbolu haftalarının, ülkemizde ve yurt dışında çok olumlu yansımaları oldu; Safranbolu'nun tanıtılıp korunmasına yönelik çabalara ve girişimlere çok önemli katkılar sağladı.

Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'na katılan konukların Safranbolu hakkında çok iyi izlenimlerle ayrıldıklarına tanık olunuyordu. Konuklar veda sırasında olumlu görüşlerini özellikle dile getiriyorlardı.

Büyük ney ustası Niyazi SAYIN'ın, ilk Safranbolu Haftası'nda, bir benzeri herhalde olmayacak biçimde açık havada, Arslanlar'da verdiği unutulmaz ney konserinden sonra, *"biz buraya mimari yapı görmeye gelmiştik, oysa onlardan daha güzel, daha yüce bir yapıyla, insani yapıyla karşılaştık"* demesi kıvanç ve mutluluk yaratmıştı. (Niyazi SAYIN, klasik Türk Müziği ve Tasavvuf Müziği alanında, "Cumhurbaşkanlığı 2014 Kültür ve Sanat Büyük Ödülü"ne layık bulunmuştur)

Milliyet Sanat Dergisi'nin 19 Eylül 1975 tarihli sayısında da, Arslan KAYNARDAĞ, Neyzen Niyazi SAYIN'ın düşüncelerini, Safranbolu'ya gelen tüm konukların paylaştığını açıklamıştı. Bu arada, konukların, daha sonra gönderdikleri çok sayıda mektup ve kartlarda da, hep Safranbolu'yu görmekten duyulan memnuniyet ve iyi izlenimler dile getiriliyordu.

Ünlü Heykeltıraş Zühre MÜRİTOĞLU'ndan gelen kart

Öte yandan, 1975'teki 1.Hafta ile ilgili olarak Doç.Dr. Metin SÖZEN'den gelen 17.09.1975 tarihli, Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü antetli mektupta, *"...Bütün kent adına sizin kişiliğinizde simgelenen büyük konukseverliğe, bizler kadar katılan bütün konuklar da söyleyecek söz bulamıyorlar. Bu günlerde İstanbul'un kültür, sanat ve bilim çevrelerinde konuşulan en ilginç konu Safranbolu... Herkes kendince bir şeyler yazarak yayın organlarına gönderiyorlar"* deniliyor ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan Safranbolu için gerekli kararların çıkarılmasının istenildiği de ayrıca bildiriliyordu.

İlk Safranbolu Haftası sonrasında, yerel ve ulusal basında Safranbolu'ya ilişkin haber ve yorumlar geniş bir yer bulmuştu. MTRE'nin Nisan/1976 tarihli Bülten'i ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun Temmuz-Ağustos/1976 tarihli

Belleten'i tümüyle Safranbolu ile ilgili çeşitli makale, inceleme, öneri ve görüşleri içeriyordu. Ayrıca Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin Bahar/1976 tarihli Dergisi'nde de Safranbolu bilimsel bir incelemeye konu olmuştu.

Safranbolu Haftaları ile ilgili olarak basında, radyo ve televizyonda yer alan yayınlar, Safranbolu'yu büyük ilgi odağı haline getirdi. Gazete ve dergilerde Safranbolu'ya ilişkin yazıların başlıkları ilginçti:

Çelik GÜLERSOY, "*Karanlıkta Bir Işık*", Doğan KUBAN "*Safranbolu'yu Niye Korumalı*" ve "Safranbolu Olayı", Metin SÖZEN "*Yaşamın Sınırları Daralıyor*", Salih SUN, "*Tarihin Canlı Kaldığı Kent*", Kemal ÖZER "*Kültür Girişimi*", Arslan KAYNARDAĞ "*Kültürel Değerleri Koruma Örneği*", Zeynep ORAL "*Bir Başkadır Safranbolu Evleri*", Feridun AKOZAN "*Geçmişimiz İçin Bir Gelecek, Korumaya İnançlı İnsanların Kenti*", Kasım ŞENOL "*Yaşayan Tarih*", Vedat Nedim TÖR "*Safranbolu'daki Evlerin Dersleri*" gibi başlıklar altında, Safranbolu'nun korunmasıyla ilgili görüşlerini kamuoyuna sunuyorlardı.

Radyo ve televizyonda sadece mimarlık değerlerine değil, Safranbolu'nun folkloruna ve sosyal yaşantısına; gelenek ve göreneklerine ilişkin yayımlar da yapılıyordu. Örneğin, bu konularda Avukat merhum Şemsettin AYKOL'la yapılan söyleşi, radyoda birkaç gece arka arkaya yayımlandı.

2. Haftanın sonunda ulusal basında haber, makale ve yorum olarak, ilkinne göre Safranbolu çok daha geniş biçimde yer almıştı. Ancak, tüm bu olumlu yayınlara karşın Safranbolu'nun korunmasına yönelik somut uygulamalar bir türlü başlamıyordu. 1976'daki 2.Safranbolu Haftası'ndan sonra yayınlanan bir yazımda ⁽⁴⁾ kimi yakınmalarda bulunmaktan kendimi alamadım.

Bu yazımda, Safranbolu'nun korunması sorunlarına değindikten sonra, "*İlerde mimari değerlere sahip Safranbolu gibi bir kentimiz vardı, ne yazık ki koruyamadık diye dövünmek ve yakınmak istenmiyorsa daha fazla geçikilmemelidir. Çünkü günümüze kadar, dede yadigarı ve baba mirası olarak kişisel çabalarla korunabilmiş Safranbolu evlerini ve tarihsel çevreyi korumaya, her kentimizde olduğu gibi, Safranbolu'da da sosyal değer yargılarının değişmesi ve ekonomik baskılar sonucu, bundan sonra, kent halkının da, belde yönetiminin de gücü yetmeyecektir*" demiş ve alarm zillerini çalmakta yarar görmüştüm.

Öte yandan ressam Necdet KALAY, 24.09.1977'de Safranbolu Evleri tablolarını İstanbul'da sergiledi. Mimar Ahmet ERTUĞ'un fotoğraf sergisini, "*Yöresel Mimari-1 Safranbolu*" adıyla 22 Mart 1978'te Ankara'da Alman Kültür Merkezi'nde, zamanın Turizm ve Tanıtma Bakanı Alev COŞKUN açtı. Açılış töreninde Belediye Meclis Üyesi merhum Mustafa ULUÇINAR'ın Ankara'da yüksek öğrenimin gören kızı Hüsnüye ile Bağlar İlkokulu öğrencisi kızım Tansu, Safranbolu'nun tefebaş giysileriyle, konuklara Safranbolu lokumu ikram etti.

Bu arada Türkiye'de Safranbolu evleriyle birlikte, eski evlere olan ilgi de artmıştı. Nitekim 1978 yılında PTT, "*Geleneksel Türk Evleri Anma Serisi*" adı altında, 1 liradan 8 liraya kadar değer taşıyan 5 puldan oluşan bir seriyi, 21.11.1978'de ilk gün damgalı zarflarla tedavüle çıkardı. İstanbul'da Köprülü Amcazade Hüseyin Paşa Yalısı, İzmit'te Saatçi Ali Efendi Konağı, Kula'da Bey-

⁽⁴⁾ Kızıltan ULUKAVAK, Tartışma, Tarihsel Çevre Ve Safranbolu, Cumhuriyet Gazetesi, 07.09.1976

ler Evi, Milas'ta Bahaeddin Ağa Evi (Arslanlı Ev) ile Safranbolu'da Saraçlar Evi bu pulları süslüyor, 8 lira olan en değerli pulda Safranbolu evi bulunuyordu.

Ayrıca, aralarında ME-SA gibi büyük inşaat şirketlerinin de bulunduğu, kimi kuruluşların duvar takvimlerinin her aya ait sayfalarında da, 1978 yılından itibaren Safranbolu evleri ve Safranbolu'dan görüntüler yer almağa başlayacak, bir çok işyerinin ve konutun duvarları Safranbolu görünümleriyle güzelleşecektir.

Bu arada, çok sayıda renkli Safranbolu kartları da 1975'lerden itibaren basılmaya başlanıp, satışa sunulacaktır. Daha sonraki yıllar Safranbolu evleri Milli Piyango biletlerinde de yer alacaktı; önce 19 Ağustos 1982 tarihli çekilişe ait biletlerde Gümüş'teki Karaosmanlar Evi, 19 Ocak 1997 çekilişine ait biletlerde de Kaymakamlar Evi bulunacak; Milli Piyango'nun 29 Haziran 1990 ve daha sonra 19 Eylül 2000 çekilişleri de Safranbolu'da yapılacaktır.

Safranbolu Haftaları ve Safranbolu'nun olumlu yansımaları, öncelikle yörenin ekonomik açıdan en güçlü kamu kuruluşu T. Demir ve Çelik İşletmeleri'ni de harekete geçirdi. Bağlar Köyiçi'nde özgün yapısıyla dikkati çeken ve son dönemlerde; yeni adıyla *"Cemil Meriç Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi"* olan binanın onarımını Demir Çelik İşletmeleri üstlendi. İşletmenin teknik görevlilerinden ve Safranbolu Koruma Derneği Başkanı Yavuz İNCE'nin ilgisi ve duyarlılığı sonucu, söz konusu bina bir bütün olarak elden geçti; restore edildi.

Bu binada 1948 yılında Safranbolu Ortaokul'u açılmış; benim kuşağım bu okulun ilk öğrencilerini oluşturmuştu. Daha sonra yanına ek bina yapılarak, Safranbolu'da lise öğreniminin de başlatıldığı bu bina, Safranbolulular için büyük bir önem ve değer taşır. Ortaokul olduğu ilk yıl, binanın ilk onarımını da, Ortaokulumuzun ilk Müdürü Rasim GEMİCİ, son onarımdan 30 yıl önce gerçekleştirmişti. Bu nedenle okulumuzun hiçbir masraftan kaçınılmaksızın yeniden onarımının yapılmış olması, beni ve arkadaşlarımı çok mutlu etmişti.

► SAFRANBOLU TURİZM İLE TANIŞIYOR

ranbolu'ya konuklarını getirdi.

Safranbolu Haftaları ile basın ve televizyondaki Safranbolu'ya ilişkin yayınlar sonrasında Safranbolu turizm hareketlerine de sahne olmaya başladı. Önce çok ilginçtir, Alman Kültür Derneği, Türk-Belçika Dostluk ve Kültür Derneği gibi çeşitli ülkelerin kültür ve dostluk dernekleri, üyeleri için Safranbolu'ya gruplar halinde gezi düzenlemeye başladılar. Bir özel turizm kuruluşu olarak, ilk kez *"7 Tur"* adlı firma, kimi gazetelere ilanlar da vererek 21-23.04.1979 tarihinde Saf-

Safranbolu, Ankara'daki kimi yabancı ülkeler temsilciliklerinin ve örneğin İspanya ve ABD'nin Ankara'daki Büyükelçiliklerinin de ilgi alanına girdi. Ayrıca, başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere, kimi resmi veya özel kurum ve kuruluşlar düzenledikleri programlarla Safranbolu'yu görmeye geldiler.

Gelenlerin Safranbolu'dan güzel izlenimlerle dönmeleri de sevindirici oluyordu. Örneğin, Hollandalı Türkolog Dick KOOPMAN, 25.06.1979 tarihli mektu-

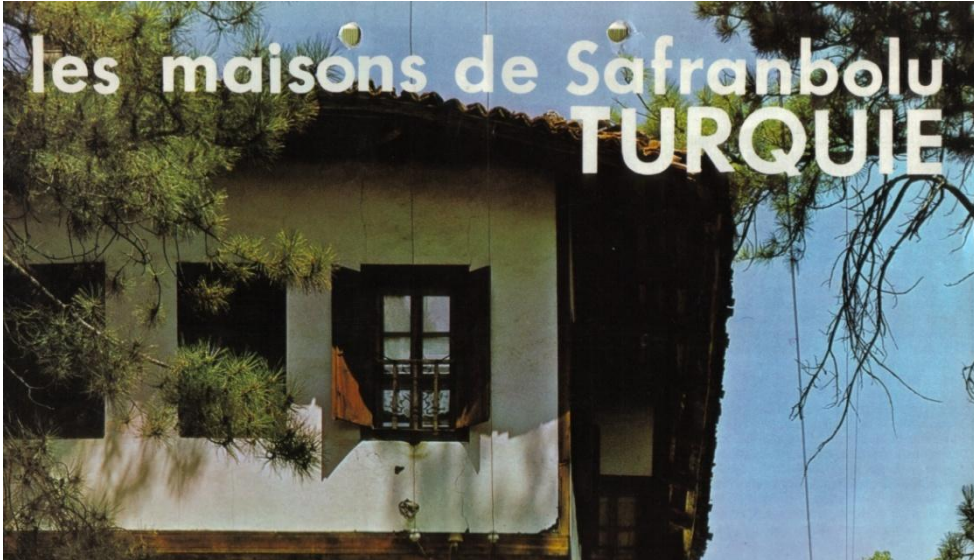
bunda, tüm grubu adına ev sahiplerinden çok memnun kaldıklarını, teşekkürleriyle bildiriyor; ABD'nin Ankara Büyükelçisi Ronald I.SPIERS da 19.11.1979 tarihli mektubunda, *"Gezi Türkiye'de geçirdiğimiz iki buçuk yılın en ilgi çekici olaylarından biri olup, gördüğümüz evler olağanüstüydü"* diyordu.

Ancak, burada şu gerçeğe özellikle değinilmelidir. Safranbolu olarak, turizmin ve özellikle ev pansiyonculuğunun, kentsel kültürel değerlerin korunmasına olan katkılarından yararlanmada çok geç kalınmıştır. Safranbolu evlerini turizme açmak ve konakları, konaklama tesisine dönüştürmek suretiyle sağlanacak getirilerin, eski evlerin onarımını hızlandırabileceği görüşü başlangıçta hiç kimseye benimsetilememiştir.

Bu arada, Anadolu'nun geleneksel konukseverliğinin en güzel örneklerine ve örneklerine sahip Safranbolulular, konuklarını bir bedel karşılığı evlerinde barındırmayı da hemen kabullenememişlerdi.

► SAFRANBOLU YURT DIŞINA TAŞINIYOR

Safranbolu, Türkiye'den sonra, dünya kamuoyunun gündemine girmekte de gecikmedi. Reha GÜNAY'ın *"Safranbolu Evleri Fotograf Sergisi"* önce İstanbul Galatasaray'daki Yapı Kredi Bankası galerisini süsledi. Sonra 1977'de UNESCO'da Paris'te gösterime girdi. Ardından 1977-1978 yıllarında Avrupa'da aynı sergiye, Londra, Münih, Kopenhag ve Stokholm ev sahipliği yaptı.

Reha GÜNAY'ın Paris'te açtığı "Safranbolu Evleri Fotograf Sergisi" broşürünün kapağı

► ANITLAR KURULU'NDAN, GEÇİŞ DÖNEMİ İÇİN İLKE VE KURALLAR

Türkiye'de 1970'li yıllarda, doğal çevre gibi, tarihsel çevrenin de korunması, henüz toplumumuzca benimsenmiş bulunmuyordu. Koruma denilince doğa güzellikleri; kültürel ya da tarihsel değerlerin korunması denilince de, sadece arkeolojik alanlar ve ören yerleri akla geliyordu. 1975, 1976 ve 1977 yıllarında arka arkaya üç kez düzenlenen *"Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftaları"*na, yazılı ve görsel medyada çok geniş yer verilmesi, ülke düzeyinde büyük yankılara yol açtı. Safranbolu bu yolla hemen herkes tarafından tanındı. Safranbolu'ya ve dolayısıyla koruma olayına duyarlı, etkin bir kamuoyu oluştu

Yasal alanda koruma olayına ilk somut katkı, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, (kısaca Anıtlar Kurulu) tarafından gerçekleştirildi. Kültürel değerlerin korunmasında, bugünkü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu yerine, o dönemde görevli bulunan bu kurul, 08.10.1976 tarihinde aldığı kararla, Safranbolu için koruma ve geliştirme imar planı yapılana kadar “*Geçiş dönemi*”nde Şehir ve Bağlar bölgesi için ayrı ayrı uygulanacak ilke ve kuralları belirledi. Kentin “*Şehir*” kesimindeki eski dokunun, “*Bağlar*” kesimindeki yeşil örtünün korunmasının yasal ilk adımı böylece gerçekleştirildi. Mevcut imar planı bu alanlar dışında geçerli kılındı. Böylece Safranbolu “*kentsel sit alanı*” oldu.

Bu sırada Safranbolu’nun İller Bankası’na yaptırılan bir imar planı vardır. 6 ayrı plan önerisi arasında, Prof. Dr. Gündüz ÖZDEŞ’e ait olanı beğenilmiş, 1968 yılında İmar ve İskan Bakanlığı’nca onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak bu plan, Safranbolu’yu Karabük’le bir arada ele alan, Safranbolu’yu Karabük’ün uydusu ya da yatakhane gibi planlayan bir düşüncenin ürünüdür. Bu planda da Safranbolu’yu koruma gereği üzerinde durulmaktadır.

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’na göre bu plan, Safranbolu’nun korunmasında yeterli değildir. SİT bölgesi dışındaki alanlarda, örneğin Hastarla’da yapılaşmalar için uygun koşullar öngörmemektedir.

Burada bir yanılgıdan söz etmeliyim. Kimileri, Safranbolu’yu koruma olayının, 1968 tarihli Gündüz ÖZDEŞ planıyla başlatıldığı görüşündedir. Bu arada, bir yazısında, korumacılığın önde gelen isimlerinden Yük.Mimar merhum Oktay EKİNCİ, herhalde bir yanlış bilgilendirme sonucu olsa gerek, 1968 yılında onaylanan Gündüz ÖZDEŞ’e ait imar planının, eski semtler için “*karakteri ve yapı nizamı aynen muhafaza edilecek sahalara*” kararı getirmesinin, Safranbolu’nun korunmasında, “*en önemli katkıyı sağladığı*” görüşünü ileri sürmüştür.⁽⁵⁾ Bu görüş plan tarihi olan 1968 öncesi Safranbolu’nun nasıl korunduğu sorusunu yanıtsız bırakır; 1968’ten sonra, kent dokusunun bozulmasının hız kazandığı gerçeğinin de göz ardı edilmesine yol açar.

Aslında Gündüz ÖZDEŞ planından 32 yıl önce Bayındırlık Bakanlığı’ndan onaylı 1936 tarihli, Mimar Burhan Arif ONGUN’a ait Safranbolu imar planında da, tarihsel kent merkezini oluşturan “*şehir*” kesiminin aynen korunması ve kentin “*Şehir*” ile “*Bağlar*” arasındaki Hastarla’da yeniden kurulması öngörülmüştür. Korumaya ilk harcı koyarak katkı sağlayan bir imar planı aranıyorsa, bunun Sayın ÖZDEŞ’inki değil, Sayın ONGUN’un planı olması gerekir.

32 yıl arayla onaylanan her iki plan da, eskiyi dondurup, hiç dokunulmaksızın korunması ilkesini içermektedir. Ancak, planlardan önce yıllar boyu kendi kendini koruyan Safranbolu’nun, daha sonra yıldan yıla, mimarlık dokusu süratle bozulan bir kent olmasını, bu planların önleyemediği de bir gerçektir.

► SAFRANBOLU’YA KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kararından sonra Safranbolu için “*Koruma amaçlı imar planı*” yapılması gündeme geldi. Planın finansmanını Kültür Bakanlığı; yapımını İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi üstlendi. Yıl 1978’di; bu plan, Kültür Bakanı merhum Prof.Dr. Ahmet Taner KİŞLALİ’den kaynaklanan, Safranbolu’nun bir kazanımıydı. O yıllarda,

(5) Oktay EKİNCİ, Uygarlıkların izinde, Cumhuriyet Gazetesi, 12.04.2007

Antalya Kaleiçi'nin bile koruma amaçlı imar planı olmadığı düşünülürse, ileriki yıllarda Prof.Dr.Metin SÖZEN'in, "*Korumanın Başkenti: Safranbolu*" deyişinin, hoşla giden bir yakıştırma değil, abartısız bir gerçek olduğu daha iyi anlaşılır.

Bu nedenlerle, 23 Eylül 1978 tarihinde Safranbolu Belediyesi'nde, İlçe Kaymakamı ve Belediye Meclis üyelerinin katılımıyla düzenlenen törenle, İTÜ Mimarlık Fakültesi ile Kültür Bakanlığı arasında, imzalanan, Safranbolu koruma amaçlı imar planının yapımına ilişkin protokol, önemli bir belgedir. İmza törenine Kültür Bakanlığını temsilen Müsteşar Yardımcısı Murat KATOĞLU, Üniversiteyi temsilen Prof.Dr.Doğan KUBAN ile Doç.Dr.Metin SÖZEN katılmışlardı.

Yapılan tören sırasında Prof.Dr. Doğan KUBAN, Safranbolu'nun korunmasında Devletin yardımcı olmasının büyük bir aşama olduğunu ve bu sayede yapılacak çalışmaların dünya çapında bir olay olacağına inandığını; Doç.Dr.Metin SÖZEN de, korumanın bazı çevrelerin iddiasının aksine gerici ve muhafazakar bir davranış değil, eski kültürü yeni kuşaklara aktaran ilerici, çağdaş bir tutum olduğunu söylemişlerdi.

Ben de bu konuya ilişkin olarak, "*Safranbolu'da Tarihsel Bir Gün*" başlığıyla, yayımlanan bir yazımda, 23 Eylül 1978'i Safranbolu için tarihsel bir gün olarak nitelendirmiş ve "... *şu bir gerçektir ki, gelecek kuşaklar 1978'ler Türkiye'sinde elde kalan tek örnek Safranbolu varmış, onu da o yılların Safranbolu halkı ve yöneticileri yok etmişler, ne affedilmez kusur işlemişlerdir diyemeyceklerdir...*" demiştim.⁽⁶⁾ Geçen zamanın, bu görüşlerimde haklılığımı kanıtlamış olmasından kıvanç duyuyorum.

Ancak burada şu ek bilgileri de vermek gerekir: İTÜ'nün hazırladığı koruma amaçlı imar planı 1981 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na sunulmasına karşın, bu kurul kapatıldıktan sonra, 2863 sayılı yasaya göre oluşturulan Taşınmaz Kültür Varlıkları Yüksek Kurulu tarafından 1985'de ele alınabildi. Koruma amaçlı imar planı yerine "*Koruma Geliştirme Planı*" yaptırılmasına karar verildi. Merhum İsmet OKYAY'ın yaptığı bu plan ise, 1990 yılında Belediye Meclisi'nce uygun bulunup, ilgili kurulca onaylandıktan sonra yürürlüğe girdi. Dolayısıyla geçen süre içersinde, başka yörelere ait koruma amaçlı planlar, Safranbolu'nunkinden daha önce yürürlüğe girmiş oldu.

► T.TURING VE OTOMOBİL KURUMU'NUN KATKILARI

İstanbul'da çok sayıda tarihsel mekan restore ettirerek buralara yeni işlevler kazandırmış bulunan Türkiye Turing Kurumu Genel Müdürü merhum Çelik GÜLERSOY, 1975 yılında düzenlenen 1.Safranbolu Mimarlık Değerleri ve Folkloru Haftası'ndan sonra, basın yayın organlarındaki Safranbolu'ya ilişkin haber ve yorumların ardından, Kurum'un Temmuz-Ağustos/1976 tarihli Belleteni'ni tümüyle Safranbolu'yu anlatan yazılara ve Safranbolu fotoğraflarına ayırmıştı.

Aynı yıl içinde, Sayın GÜLERSOY bir yaz günü Metin SÖZEN aracılığıyla beni İstanbul'a davet etti. Yük.Müh.Mimar Yavuz İNCE ile birlikte İstanbul'da kendisiyle Safranbolu'yu konuştuk. Metin SÖZEN de bizimle beraberdi. Kurum kaynakları ilk kez, eski eserleri koruma amacıyla İstanbul dışında, Safranbolu'da kullanılmak isteniyordu. Çok sevindim.

⁽⁶⁾ Kızıltan ULUKAVAK, Safranbolu'da Zaman Gazetesi, 05.10.1978

Sayın GÜLERSOY, Safranbolu’da bir konak alıp, konaklama tesisi olarak hizmete açmayı ve Safranbolu’yu tanıtan bir belgesel film yaptırmayı düşündüğünü söyleyerek, benim görüşümü sordu, yardımcı olmam dileğinde bulundu. Her türlü yardıma, benimle birlikte tüm Belediye personelinin ve hatta tüm Safranboluluların seveerek koşacakları konusunda güvence verdim.

Beklenemeyecek bir ilgiye mazhar olmuştum. Safranbolu ile ilişkili düşünemeyecek boyutlarda olağanüstü girişimler ve yatırımlar programlanmıştı.

Havuzlu Asmazlar Konağı (Fotograf: Aytekin KUŞ)

T.Turing Kurumu için satın alınacak en uygun evin Beybağı’ndaki Asmazlar Konağı olduğunu düşünüyordum. Konağın satın alınmasına aracı oldum. Ekim/1976’da ilk kez Safranbolu’ya gelen; Asmazlar Konağı’ndan ve Safranbolu’dan çok etkilendiğini söyleyen Sayın GÜLERSOY’un, konağın sahipleriyle İstanbul’da görüşme ortamı sağlandı. Sonuçta Kasım/1976’da 400.000 lira bedel karşılığı konak, T.Turing ve Otomobil Kurumu’na satıldı.

► T. TURING KURUMU’NUN SÜHA ARIN’A YAPTIRDIĞI “SAFRANBOLU’DA ZAMAN” BELGESEL FİLMİ

Çelik GÜLERSOY’un İstanbul’daki görüşmemizde sözünü ettiği, Safranbolu ile ilgili belgesel bir film yapımını, T.Turing Kurumu adına ve hesabına Süha ARIN üstlendi. 1976 Sonbahar’ında ekibiyle birlikte Safranbolu’ya gelen Sayın ARIN’a Belediye olarak her türlü yardım ve kolaylık gösterildi. Yapılan belgesel filme “*Safranbolu’da Zaman*” adı verildi. Renkliydi ve 40 dakika sürüyordu.

Safranbolu'da Zaman filminin galası, 19 Şubat 1977 Cumartesi gecesi saat 20.00'de Ankara'da Arı Sineması'nda yapıldı. Galaya, T.Turing ve Otomobil Kurumu'nca Safranbolu halkı, özel olarak davet edilmişti. Üç otobüsü dolduran hemşehrilerle birlikte, Ankara'ya gidip, gece Safranbolu'ya döndü. Film başlamadan önce tefebaş giymiş kızlarımız seyircilere lokum ikram ettiler.

Bakanlar, parlamenterler, kordiplomatik, üst dereceli bürokratlar, sanat, ve kültür çevrelerinden ilgililer T.Turing Kurumu'nun davetlisiydi. Sinemanın Safranbolulara ayrılan bölümünde, İlimiz Zonguldak'ın Milletvekili ve Ana Muhalefet Partisi CHP'nin Genel Başkanı Bülent ECEVİT de, bizlerle beraberdi; eşi de yanındaydı. Filmi, eşim ve ben, kendilerinin yanında birlikte izledik.

Safranbolu'da Zaman filmi, kurgu, görüntü, söz, anlatım ve müziğiyle tıklım tıklım dolu sinemadaki izleyicileri ve bu arada Sayın ECEVİT'leri çok etkiledi. Filmi yapan Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu öğretim görevlilerinden Süha ARIN'ı ve yardımcılarını Bülent ECEVİT'le birlikte kutladı. Sayın ECEVİT, beni ve benim şahsımda, tarihsel mimarlık değerlerine sahip çıkan Safranboluluları da kutladığını bildirdi. Film daha sonra, 23.02.1977 gecesi İstanbul'da Harbiye Konak sinemasında davettilere gösterildi ve bir gün sonra 24.02.1977 tarihinde de saat 21.30'da, o zamanın koşullarında siyah beyaz olarak TRT Kurumu'nun televizyonunda yayımlandı.

Yayım renkli olmamasına karşın, kamuoyunda büyük yankı yarattı. Gazetelerin sanat ve kültür haberlerine ayrılan sayfalarında da, sık sık Safranbolu'da Zaman filminden bahsedilmeye uzun süre devam olundu.

Çok sık yinelenen, "Safranbolu'da Zaman Belgesel Film"ni TRT'nin Süha ARIN'a yaptırdığına ilişkin yanlış bir söylemde bulunmaktadır. Oysa, bu belgesel film ile TRT'nin tek ilişkisi, bu kurumun televizyonunda gösterilmesidir. Altı çizilerek vurgulanmalıdır ki, Safranbolu'da Zaman belgeselinin fikir babası merhum Çelik GÜLERSOY'dur; prodüktörü yani yapımcısı da, Sayın GÜLERSOY'un başında bulunduğu T.Turing ve Otomobil Kurumu'dur.

Büyük usta, rahmetli Süha ARIN, Safranbolu'da Zaman belgeselinin çok başarılı yönetmenidir. Filmin sözlerini de Sayın GÜLERSOY ve Sayın ARIN birlikte hazırlamışlardır. Bu filmde ve Süha ARIN'dan söz edilirken, Çelik GÜLERSOY'un ve T.Turing Kurumu'nun, filmin yapımındaki katkısını göz ardı etmemek, Safranbolulular için, kadirbilir olmanın ve vefa duygusunun gereklerindendir.

► "SAFRANBOLU'DA ZAMAN"IN, SAFRANBOLU'YA KATKILARI

"Safranbolu'da Zaman" filmi, belgesel filmler yarışmasında 1977 yılında Antalya'da birincilik ödülüne layık bulundu. Şöyle bir değerlendirme yapmak yanlış olmayacaktır. "Safranbolu ile Safranbolu'da Zaman filmi, ikisi birlikte ün-

lendi; yıllar boyu sürekli olarak biri diğerinin ününü artırdı". Bunun nasıl olduğunun yanıtı da şudur: *"Safranbolu'da Zaman"* belgesel filminde, geçip giden zamanın Safranbolu'daki olumsuz etkileri gösteriliyor, kültürel değerlerin korunması gereğine dikkat çekilmek isteniyordu.

Filmde kullanılan sözcükler, ses tonu ve müzik, sürekli hüznü içeriyor; zamandan yakınılıyordu. *"Ve düşen damlalar gibi akıp geçen zaman, bir çok şeyi götürdü Safranbolu'dan...zaman içinde yaratılmış, zaman içinde gurur duyularak üretilmiş, zaman içinde yaşanmış bir çok şeyi..."* deniyordu.

Ancak, Safranbolu'nun bundan böyle kurtarılamayacağı, elden çıktığı izlenimi doğacak biçimde, filmde sergilenen görüntüler ve işlenen tema, Safranbolu'ya olan ilginin artmasında ve sanılanın aksine, Safranbolu'nun korunmasının ivme kazanmasında olumlu bir etken oldu.

Nitekim, filmin yapımcısı Süha ARIN, Safranbolu'da Eylül/2003'teki Altın Safran Film Festivali sırasındaki, vefatından önceki son görüşmemizde, Safranbolu'da film festivallerine değil, kentin kültürel değerlerini öne çıkaran etkinliklere gereksinim olduğunu dile getirirken, Safranbolu'da Zaman filmine de değinerek, amacının olumsuzlukları göstererek, olumlu sonuca ulaşmak olduğunu ve bu amacın gerçekleştiğini söylemişti.

Ben de, Tarihi Kentler Birliği'nin 21-24 Ocak 2004 tarihleri arasındaki *"Safranbolu Buluşması"*nda yaptığım konuşmada, Safranbolu'da Zaman filmine özellikle değinmiştim. O konuşmamın sonunda dile getirdiğim şu gerçekleri bir kez daha özellikle yineleyerek vurgulamak isterim.

"1976 Safranbolu'sunu belgeleyerek, Safranbolu'nun tanınmasında büyük katkısı olan Safranbolu'da Zaman filmi, şiirsel bir anlatımla, "Ve düşen damlalar gibi akıp geçen zaman, alıp götürdü bir çok şeyi Safranbolu'dan" sözleriyle başlayıp, geleceğe ilişkin dramatik bir öngörü içeren şu tümcelerle son bulur. "Anı olur zaman içinde Safranbolu; sevinç olur...Kimi zaman hüznü, kimi zaman övünç olur...Zaman içinde tarih olur...Kim bilir belki de çocukların düşlerinde gördükleri...masal olur; evvel zaman içinde Safranbolu".

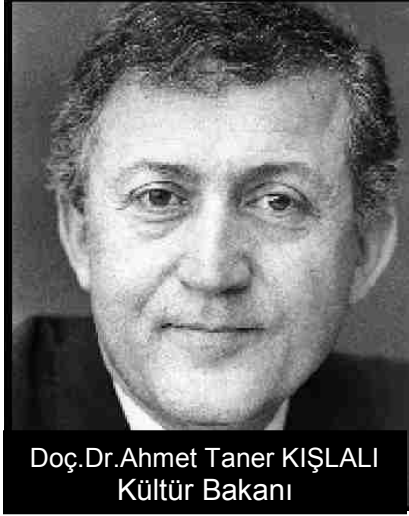
Evet, 1976'ya kadar akıp geçen zaman, bir çok şeyi alıp götürmüş olabilir Safranbolu'dan. Ancak daha sonraki yıllar, korunan kent olarak başka bir şey koparamamıştır ondan. Ayrıca, zaman içinde anı, hüznü, tarih ve nihayet masal olma olasılıklarının önüne, korumacılıkla bir set çekilerek, Safranbolu'nun zaman içinde hep sevinç ve övünç kaynağı olarak kalmasının yolu açılmıştır."

Safranbolu'nun hüznü dolu anılarda ve tarihin derinliklerinde kalmayıp, korunarak yaşatılması gereğinin benimsenmesinde, Safranbolu'da Zaman filmi- nin de, çok önemli işlevler üstlenmiş ve değerli katkılarda bulunmuş olduğu gerçeği, asla göz ardı edilmemelidir. Bu filmi gerçekleştiren T.Turing ve Otomobil Kurumu'nun 2003 yılında kaybettiğimiz değerli Genel Müdürü Çelik GÜLERSOY ile 2004 yılı başında aramızdan ayrılan yönetmeni Süha ARIN'ı rahmet ve şükranla anmak, Safranbolularca, daima bir görev bilinmelidir.

► KÜLTÜR BAKANI AHMET TANER KIŞLALI SAFRANBOLU'DA

Safranbolu'yu koruma olayının ilk yıllarında, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Kurulu dışında, kamu kurumları devrede yoktu. Hiç kuşkusuz bilim, sanat, kültür çevreleri ile basın ve yayın kuruluşlarının ilgi odağı olması, Safranbolu'nun

tanınmasında ve korunmasında çok önemli bir aşamaydı. Ancak yeterli değildi. Korumanın söylem alanından, eylem alanına geçirilmesine ve bunun için de Devletin devreye girmesine gereksinim vardı. Zamanın Kültür Bakanı Doç.Dr. Ahmet Taner KİŞLALİ'nin, davetim üzerine 17 Haziran 1978 Cumartesi günü Safranbolu'ya gelmesi, Safranbolu'nun Devlet'in koruyucu kanatları arasında yer bulmasında ve Devletin devreye girmesinde ilk adımı oluşturdu.

Doç.Dr.Ahmet Taner KİŞLALİ
Kültür Bakanı

Sayın KİŞLALİ'nin geldiği günlerde Safranbolu'nun ünlü Arasnası (Yemeniciler arastası), bir virane görünümündeydi. Arasna'nın, kimi kişilerin bir takım uygun-suz davranışlarına yarayacak bir ortam haline dönüştüğünden yakınıyor veya burada gizlice sigara içen çocukların yangın çıkartabileceğinden korkuluyordu. Bunun için Arasna'nın her iki giriş yerinin Belediye olarak kapatılıp, içeriye girişin engellenmesi öneriliyordu.

Sayın Bakanı Arasna'ya götürdüğümde, bana "bu Arasta'yı nasıl kurtarabiliriz" diye sordu. "Ancak Bakanlığınızca kamulaştırılır, restore edilirse kurtarılabilir" yanıtını verdim. Bakanlıklarının Safranbolu'da bir hizmet birimi olmaması nedeniyle, kamulaştırma sırasında, yardımcı olup olamayacağımı sordu; kamulaştırma bedelinin Bakanlıkça karşılanması halinde her türlü görevi üstlenmeye söz verdim. Bakan hemen, beraberindeki Bakanlığının üst düzey yöneticilerine kamulaştırma için gerekli direktifleri verdi.

Arasna'daki görüşmemiz sırasında, Sayın Bakan'ın, "biz burasını kamulaştırır, restore ederiz, sonra Belediyenize devrederiz" demesi sevindiriciydi. Ancak ne var ki, restorasyon bittiğinde, 12 Eylül 1980 sonrasında ne Sayın KİŞLALİ Bakan ve ne de ben Belediye Başkanıydım. Arasna'nın Belediye'ye devri yerine, Hazine mülkiyetinde olması, 2010'lu yılların başında da, Maliye Bakanlığınca Karabük Özel İdaresi'ne satılması, Safranbolu Belediyesi için bir kayıptır.

Safranbolu'da İLKSES – 08.12.1978

Sayın KİŞLALİ, Arasna dışında uygun görülecek iki konağın da Bakanlıklarınca kamulaştırılıp restore edilmesini için Bakanlıklarının üst düzey yöneticilerine gerekli talimatı verdi. Beraberlerinde Müsteşar ünlü tarihçi Prof. Dr. Şerafettin TURAN ve Müsteşar Yardımcısı Murat KATOĞLU bulunuyordu.

Rahmetli KIŞLALI'nın Safranbolu'ya kazandırdığı, sokaklarının üstü asma dallarıyla örtülü Arasna'nın, yukardan kuşbakışı görünümü Fotograf: İ.SARAÇOĞLU)

Daha sonra yapılan incelemeler sonucunda Bakanlıkça, “Kaymakamlar evi” ile “Saraçların evi”nin (Çarşı Pazaryeri’nde halen “Haticehanım Konağı 3” olarak adlandırılan ve birkaç yıl önce yanan ev) kamulaştırılması uygun bulundu. Bu iki evle birlikte Arasna’daki 49 işyerinin toplam kamulaştırma bedeli hiç zaman geçirilmeden T.C. Ziraat Bankası’na yatırıldı.

Kaymakamlar evi’nin kamulaştırması sorunsuz olarak çözümlendi. “Saraçların evi” olarak bilinen ikinci evin kamulaştırılmasının iptali için, sahibi Mersin’de yerleşik hemşehrimiz avukat Faik SARAÇOĞLU’nun Danıştay’a açtığı davanın devamı sırasında, 1979 yılı sonunda Bülent Ecevit Hükümetinin istifasıyla Sayın KIŞLALI ve Bakanlık üst bürokratları görevlerinden ayrıldılar ya da alındılar. Arkasından 12 Eylül 1980 hareketi oldu. Danıştay’daki davayı Bakanlık takip etmedi. Saraçların evi kamulaştırılmadı.

Kültür Bakanı Sayın KIŞLALI’ya, Safranbolu’ya gelişlerinde İzzet Mehmet Paşa’nın kütüphanesi de söz konusu edildi; kitaplar gösterildi. Çok ilgilendi; Kitapların kataloğunun hazırlanması hususunda, yanındaki ilgililere direktif verdi.

Kültür Bakanı Ahmet Taner KIŞLALI, Safranbolu’yu gördükten ve büyük bir kültürel değer taşıdığını gözlemledikten sonra, aynı özellikteki yerleri gösteren levhalar gibi, Safranbolu’ya ulaşan Karayolları güzergahındaki levhaların da “sarı renkli” olmasının gerektiğini söyledi. Nitekim, Temmuz/1978 sonunda, karayollarının Safranbolu’yu işaret eden mavi levhalarının tamamı sarı oldu.

Sayın Ahmet Yaner KIŞLALI’nın ziyaretleri, Safranbolu’nun sadece mimarlık değerleri açısından korunmasına yönelik çalışmalara başlangıç olmakla kalmadı. Ayrıca, yine İTÜ Mimarlık Fakültesi ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı arasında, “Safranbolu ve Yakın Çevresi Koruma ve Turistik Geliştirme Projesi” adı altında bir başka protokolün düzenlenmesini de sağladı.

Sayın KIŞLALI’nın Safranbolu ziyareti, ayrıca Safranbolu ile ilgili çok önemli bir yapının Kültür Bakanlığı’nca basımının gerçekleştirilmesine de uygun bir zemin hazırladı. Değerli bir mimar olduğu kadar, usta bir fotoğraf sanatçısı da olan Reha GÜNAY’ın, yurt içi ve yurt dışında sergilenen Safranbolu evleri fotoğraflarının da yer aldığı “Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu” adlı kitabının basımını, Kültür Bakanlığı üstlendi.

Kaymakamlar Evi'ndeki "slayt odası"na, Kaymakam Celal ULUSOY'un, takdire şayan bir kararıyla, Sayın KIŞLALI'nın adını vermek, kendilerinin Safranbolu'ya olan katkıları açısından gerekli, ancak tek başına yeterli değildi. Bu nedenle, 20 yıl kadar sonra, Safranbolu'ya sağladığı kazanımların şükran duyguları içinde bizzat görüşerek; özellikle Arasna esnafı adına Eylül/1999'da Sayın KIŞLALI'yı Safranbolu'ya davet ettim.

Ancak, Aralık/1999 başında Safranbolu'ya gelebileceğini ve orada "Kemalizm ve Türkiye" konusunda bir konferans vermek istediğini söyledi. Bunun mümkün olup olamayacağını ve özellikle Safranbolulu gençlerin bu toplantıya katılmalarının sağlanıp sağlanamayacağını sordu.

Sayın KIŞLALI, "Atatürkçü Düşünce Derneği"nin etkin yöneticilerindendi. Aynı Derneğin Safranbolu Şubesi Başkanı emekli öğretmen Halil ÖNDER'e ve Safranbolu Kaymakamı Celal ULUSOY'a güvenerek, sorusunu olumlu yanıtladım. Nitekim her ikisi de, Sayın KIŞLALI'nın vereceği konferans için gereken düzenlemeyi ve katılımı sağlayacaklarını bildirdiler. 04 Aralık 1999 günü, Safranbolu'yu ziyaret tarihi olarak belirlenerek, kendileri için T.Turing Kurumu'nun Havuzlu Asmazlar Konağı'nda rezervasyon yaptırıldı.

Fakat ne büyük bir talihsizliktir ki, bu organizasyon gerçekleşemedi. 21 Ekim 1999 sabahı çağ dışı, aydınlık düşmanı, gerici güçler, başka kimi Atatürkçüler gibi Sayın KIŞLALI'yı da katlettiler. O'nun kaybıyla sadece gerçek bir ATATÜRKÇÜ'den, gerçek bir laik'ten ve gerçek bir demokrattan yoksun kalmadık; Safranbolu'nun kültürüne Devlet adına sahip çıkan gerçek bir kültür adamından da yoksun kaldık.

Sayın KIŞLALI, Safranbolu'yu koruma sürecini hızlandıran ve ona güç katan girişimleriyle, Safranboluluların hatıralarında ve hafızalarında hep yaşatılmalı; her zaman rahmet ve şükranla anılmalıdır.

►SAFRANBOLU MİMARLIK DEĞERLERİ VE FOLKLORU HAFTALARI; PROF DR.DOĞAN KUBAN'IN GÖZÜ VE SÖZÜ İLE SAFRANBOLU

1975 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı ve Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü Başkanı olarak, Safranbolu'nun korunması ve tanınması olgusunun bilim alanındaki baş mimarı, Prof.Dr. Doğan KUBAN, "Safranbolu Dünya Miras Alanlarını Koruma, Yaşatma ve Tanıtma Derneği"nin daveti üzerine Haziran/2009 ayı ortalarında Safranbolu'daydı.

Safranbolu izlenimlerini, koruma olayının başlangıcından 34 yıl sonra, 15.06.2009 akşamı Belediye Başkanı Dr.Necdet AKSOY'un verdiği yemekte şöyle anlattı.

"Safranbolu olmasa biz de olmazdık, Safranbolu'nun Cumhuriyet döneminde çok önemli bir yeri var, Safranbolu'dan başka hiçbir yerde böyle bir deney olmamıştır. Yani diyeceksiniz ki sizin binanızı koruyalım, nasıl yapalım? Halka anlatalım dedik. Halka bunu anlattık ve halk bizi kucakladı.

Bu olay hiçbir yerde olmadı. Buraya 200 kişi geldi ve bu toplum 200 kişiyi misafir etti. Bu da toplumun katkısıdır. Bu sadece burada oldu ve tuttu"

Prof.Dr. Doğan KUBAN, Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'ndeki konferansından sonra, Karabük Valisi Nurullah ÇAKIR, Safranbolu Kaymakamı Gökhan AZCAN, Üniversite Rektörü Prof.Dr. Burhanettin UYSAL, Fakülte Dekanı Prof.Dr.Gülser ÇELEBİ, Dr.Fethi TOKER, Prof.Dr. Aysun ÖZKÖSE, Kızıltan ULUKAVAK, İsmet SARAÇOĞLU, Mehmet Baki DUVAN, Aytekin KUŞ, Gülsu ve Timuçin HARPUTLUGİL ve diğer katılımcılarla bir arada (16.06.2009)

Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'nde, 3.Bilim, Kültür ve Sanat etkinlikleri sırasında, 16.06.2009 tarihinde verdiği *"Safranbolu Niçin Korundu"* başlıklı konferansta da Sayın KUBAN şunları söyledi:

"Dünyada bulunduğumda en büyük mutluluk duyduğum yer Safranbolu'dur ve her geldiğimde heyecan duyarım. Kentlinin kendisi, kentine sahip çıkmalıdır. Ben İstanbul'un, İzmir'in, Gaziantep'in, Kastamonu'nun, İzmit'in koruma planlarını yaptım ama hiçbiri korunmadı. Türkiye'de kentine en iyi sahip çıkan Safranbolu'dur ve bu geleneğin devam etmesi gerekir. Koruma, yasa sorunu değildir, bir kültürel tavidir"

Bu değerlendirmeleri için Sayın KUBAN'a binlerce kez teşekkür...

Bu bölümde anlatılanlar ve Sayın Prof.Dr. Doğan KUBAN'ın dile getirdiği gerçekler, hiç kuşkusuz Safranbolu'ya ilişkin olarak, çok geniş bir kesimin benimsediği, aşağıdaki söylemin haklılığını göstermeye yetmektedir.

**Türkiye'de tarihsel kent pek çok;
Ancak, başka bir Safranbolu yok!**